

EMINESCU'S CONTRIBUTION TO THE IMPOSITION OF THE LITERARY LANGUAGE

Iulian BITOLEANU

PhD, National College "Anastasescu" Rosiori de Vede, Romania

ABSTRACT

Eminescu, jurnalistul, a contribuit decisiv la cristalizarea limbii literare pe la 1880. Nu numai pentru că au spus-o stilisticieni ca Stefan Munteanu, lingviști de talia lui Iorgu Iordan, Ion Gheție, ci pur și simplu deoarece a decantat limbajul scris, l-a epurat de regionalisme, arhaisme, nu a exagerat cu termenii colocviali, dimpotrivă a inserat neologisme ori sintagme franțuzești, latinești, respectând normele gramaticale. Pe deasupra, el anticipează intertextualitatea, fapt sesizat și de Monica Spiridon. Nu mai punem la socoteală expresivitatea, frazeologia dezinvoltă, cursivitatea ori plasticizarea ideilor, a gândurilor.

Keywords: jurnalism, Eminescu, intertextualitate, expresivitate

1. Introducere

Ca și cum istoria limbii literare și critica literară ar fi în domeniul cercetării științifice complet și irevocabil diferite, fără punți de comunicare, s-a trecut destul de lejer peste adevărul clamat de Iorgu Iordan (Iorgu Iordan, *Limba literară*, cap. *Limba lui Eminescu*, pp.186-206), că Eminescu a contribuit decisiv și masiv la conturarea limbii literare. Până la 1880 – consideră specialiștii Iorgu Iordan, Ion Gheție¹ (Ion Gheție, *Istoria limbii române literare*, passim), Gh. Bulgăr² (*Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, passim) - este riscant a se vorbi despre cristalizarea acesteia, mai cu seamă dacă se ține cont de avalanșa de regionalisme și neologisme inutile, de disputele dintre principiul fonetic și de cel etimologic în privința ortografiei, de umorile Academiei și de nivelul estetic – ironizat de publicistul de la "Timpul" – al gazetelor vremii.

Studiile lingvistice maioreștiene se doreau continuate. Însuși tridentul ofensiv de la "Timpul" - Eminescu, Caragiale, Slavici – plănuia o gramatică riguroasă, superioară celor existente (lui Eminescu îi revenea etimologia), dar, finalmente, doar ardeleanul cel molcom și-a materializat, tardiv, proiectul, în 1914, în lucrarea *Gramatica românească*, partea I, *Etimologia*.

Din punctul de vedere al scepticilor, de ce este creditat Eminescu drept făurar al limbii literare? Cum a acționat el? Răspunsurile noastre vor fi clare, concise, la obiect.

2. Limba literară

Viabilitatea limbii literare ar reclama limpezime, densitate și bogăția mijloacelor expresive.³(Gh.Bulgăr, op.cit.) Atribute găsite în paginile eminesciene din "Timpul". În plus tenacele publicist a abandonat pista arhaismelor, a jargoanelor, a epurat limba de balastul regional și argotic, producând un idiolect mlădios, simplu, inteligibil, cu enclave neologice. Și-a îndreptat atenția asupra corectitudinii gramaticale și asupra sporirii expresivității textuale, fapt ce a determinat-o pe Monica Spiridon să depisteze un soi de intertextualitate.

Demersul maioreșcian (combaterea "beției de cuvinte", ortografierea după legi fonetice) a dat roade.

Apropo de mentorul Junimii, universitarii timișoreni, Șt. Munteanu⁴ și Vasile Țăra (*Istoria limbii române literare*, pp.233-235) au următoarea poziție, la care subscriem: "Dacă Maiorescu, îndrumătorul cultural al unei generații, creează la noi limbajul criticii literare și al dezbaterii tematice, în general, Eminescu, îl secundează pe

¹ I.Gheție, *Istoria limbii române literare*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978

² Gh. Bulgăr, *Momentul Eminescu în evoluția limbii literare române*, Ed. Minerva, București, 1971

³ Gh. Bulgăr, op. cit.

⁴ Șt. Munteanu, V. Țăra, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, Buc, 1983, pp. 233-235

un alt plan, al analizei fenomenelor social – politice, oferind aceleiași generații și celor care îi vor urma modele de limbă literară (teza sfidată și de Ștefan Badea – n.n) apte să fie purtătoare ale valorilor spirituale create de efectul secolelor de până la el”.

În altă ordine de idei, artizanul epocii marilor clasici elogia, în 1881, poezia și articolele din oficiosul Partidului Conservator: “veritabile izbânzi, mostre de limba cizelată”.

În articole, nu puține, publicistul medita asupra aspectelor lingvistice, limba formând cu omul o unitate inseparabilă, ceea ce ne amintește în zilele noastre de E. Benveniste: “nu dăm niciodată peste un om ca fiind separat de limbaj și nu-l vedem niciodată inventându-l.”⁵ (*Problèmes de linguistique générale*)

Că limba poartă efigia poporului, asta rezultă din pasajele: “Măsurariul civilizațiunii unui popor astăzi este o limba sonoră și aptă a exprima prin sunete, noțiuni, printr-un șir și accent logic, sunete, prin accent etic, sentimente”, “...limba (...) e un element esențial, ba chiar un criteriu”⁶ (Apud Gh.Bulgăr,*Problemele limbii literare n concepția scriitorilor*, p.134) Dincolo de adagiul celebru “Nu suntem noi stăpânii limbii, ci limba este stăpâna noastră.”, gazetarul semnala necesitatea ca scriitorul să stăpânească toate tainele limbii naționale: “Când dezvoltarea limbii ajunge la punctul acela unde scriitorii înving și-și dominează limba, deși cu o oarecare cheltuială de putere, atuncea ei scriu mai bine.”

3. Concluzii

Eminescu a intuit, ca nimeni altul, binefacerea exprimării normate, fluente, cu termeni preciși, lipsiți de stridențe lingvistice. Erudiția i-a permis să se comporte ca un suveran peste regatul vocabularului românesc. Limba – avertiza gazetarul – “ar trebui să fie obiect de îngrijire națională”⁷(M.Eminescu, *Timpul*, 17 IX 1881). Dezinteresul duce la pierderea identității de neam, la destrămarea națiunii.

Prin decantări, printr-un travaliu pasionant, jurnalistul de la “*Timpul*” a contribuit la unificarea limbii române în timp și spațiu, la emanciparea ei.

Indiferent de accepțiile date noțiunii de limbă literară (“limba îngrijită, corectă, conformă cu normele curente”, pentru Al. Graur, ori “aspectul cel mai îngrijit al limbii comune”, după I.Gheție), M. Eminescu girează constituirea limbii literare, precum și a limbii literaturii artistice – rută explorată de I Gheție – pentru că, “servind drept instrument exclusiv pentru exprimarea acestei literaturi, limba literară era, în mod firesc, creația scriitorilor și, în mod particular, a marilor scriitori ”⁸(Ion Gheție, op.cit.,p11). Iar Eminescu era ceva mai mult.

Profesionalizarea gazetăriei a avut ca efect profesionalizarea elocinței, ridicată involuntar la rangul de artă de Antim Ivireanul⁹(Eugen Negrici, *Antim Ivireanul. Logos și personalitate*). Fie și în ultimul rând, aportul lui Eminescu la turnarea limbajelor specializate, a terminologiei juridice, economice, politice rămâne unul absolut remarcabil, motiv ce a condus la noi editări, dar din perspectivă tematică. (Editura Saeculum).

REFERINȚE CRITICE

Gh.Bulgăr-Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare, Ed.Minerva, București, 1987

Idem, Problemele limbii literare în concepția scriitorilor, Ed. Mondan, București, 1996

E.Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Ed.Gallimard, Paris, 1966

Mihai Eminescu, *Timpul*, 17 IX 1881

Ion Gheție, *Istoria limbii române literare*, Ed.Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978

Iorgu Iordan, *Limba literară*, Ed.Scrisul românesc, Craiova, 1977

Ștefan Munteanu și Vasile Țâra, *Istoria limbii române literare*, Ed.Didactică și Pedagogică, Buc., 1983

⁵ E. Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, Gallimard, Paris, 1966

⁶ Apud Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor*, 1966, p. 134

⁷ M. Eminescu, “*Timpul*”, 17.IX. 1881

⁸ I. Gheție, op. cit., p. 11

⁹ E. Negrici, *Antim Ivireanul. Logos și personalitate*, Ed. Du Style, București, 1977